

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра журналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ МАС-МЕДІЙНОГО
ТЕКСТУ

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 0303 «Журналістика та інформація»

Напрямок 6.030301 «Журналістика»

Освітня програма Журналістика

Спеціалізація Журналістика

Вид дисципліни обов'язкова

Факультет філологічний

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філологічного факультету

“22” червня 2018 року, протокол № 11

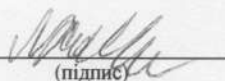
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Казакова Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри журналістики.

Протокол від “13” червня 2018 року № 13.

Завідувач кафедри журналістики

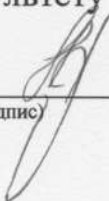

(підпис)

Хавкіна Л. М.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філологічного факультету.

Протокол від “21” червня 2018 року № 5.

Голова методичної комісії філологічного факультету

(підпис)

Гноєва Н. І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “методологія та методика аналізу мас-медійного тексту” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого рівня вищої освіти (бакалаврського) спеціальності 6030301 журналістика спеціалізації журналістика

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання дисципліни

1) поглибити у студентів навичок осягнення смислів медіатексту і його тлумачення як сукупності власне журналістського, рекламного та PR-тексту з позиції соціальної комунікації; 2) сформуванати у студента двоєдине бачення масмедійного тексту як об’ємного соціокультурного явища: а) як зв’язного знакового комплексу, що являє собою певну цілісну одиницю масової комунікації; б) як дискурсу (значущих позатекстових обставин, умов, причин, наслідків існування); 3) спрямувати студентів на вивчення ментальних, соціокультурних, історичних, ідеологічних, політичних особливостей утворення та існування мас-медійних текстів; 4) привчати студентів до свідомого самоаналізу власного інформаційного продукту.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Завдання: 1) сприяти формуванню у студентів упорядкованої системи знань із загального та фахового текстознавства у контексті сучасного гуманітарного знання; 2) дати та вмотивувати визначення кола основних теоретичних понять, пов’язаних з феноменом тексту 3) вчити студентів бачити інформаційні глибини журналістського та мас-медійного тексту та створювати власні інтерпретаційні тексти; 4) формувати у студентів погляд на журналістський і мас-медійний текст як на важливий сегмент комунікативної ситуації; 5) вчити студентів створювати інформаційний продукт в умовах сьогоденного стану української суспільної культури зі свідомим урахуванням конкретної комунікативної ситуації.

1.3. Кількість кредитів 3

1.4. Загальна кількість годин 60

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
7-й	-й
Лекції	
14 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
2 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	

74 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- 1) основні терміни й поняття, які використовуються у сучасній науці при дослідженні й аналізі журналістського тексту;
- 2) основні методи і методики дослідження тексту
- 3) типологію масмедійного тексту та методи дослідження кожного з типів.

вміти:

- 1) виявляти внутрішні елементи мас-медійного тексту (тему, ідею, поетику, змістові особливості, інформаційні глибини, ремінісценції, культурреми);
- 2) передбачати можливі реакції різних сегментів аудиторії на конкретний текст;
- 3) бачити місце конкретного тексту в інформаційному просторі .

фахові компетентності: здатність готувати журналістські матеріали для ЗМК в різних жанрах: відобразити дійсність спосрбом інформування, тлумачення, коментування, інтерпретації фактів з урахуванням особливостей, технологічних вимог та аудиторії кожного виду ЗМК.

Розділ 1. Методологія аналізу масмедійного тексту

Тема 1. Феноменологічна сутність медіа-тексту: визначення, структура, дискурсивність

Текст як цілісна семіотична форма знаково-психоментальної діяльності автора, концептуально та структурно інтегрована, що служить прагматичним посередником комунікації й діалогічно вбудована до семіотичного універсуму культури. Категорії, що відображають суттєві особливості тексту: зв'язність, інформативність (аксіологічність, актуальність, емотивність, концептуальність, підтекст), комунікативність, інтерактивність (знаковий континуум тексту, інтенції, стратегії й тактики, програма адресації), діалогічна вмонтованість тексту в семіотичний універсум культури, модальність (оціночність/нейтральність, можливість/неможливість, істинність/неістинність, дозволено/недозволено, було–є–буде, співвідношення авторського змодельованого світу з реальними подіями, ситуаціями, предметами, особами).

Структура медіа-тексту (за В. Олешко): протекст (первісний задум та задумка автора), контекст (активізація знань, що містяться у пам'яті аудиторії, близькість до неї описуваних подій); затекст (атмосфера формування тексту); підтекст (незнаково виражені наміри автора); message (subliminal message – глибинний зміст, що діє на підсвідомість).

Дискурсивність тексту (визначальні риси дискурсивності: контекстуальність прагматична, текстуальна, соціальна, психологічна, культурна; двобічна особистісність – автор/адресат, процесуальність як процес створення й сприйняття тексту, замкненість), рухома природа його константної онтологічної основи.

Тема 2. Аналіз масмедійного тексту: сутність, типологія, протиріччя

Аналіз тексту як стрижень будь-якого гуманітарного знання. Аналіз тексту як процедура, що забезпечує а) життя людини в інтертекстуальному просторі; б) «живе життя» мистецтва, публіцистики і журналістики; в) спадкоємність культурно-естетичної норми у соціумі, визначає головний зміст філології («службі розуміння» - С. Аверінцев), є важливою складовою журналістського знання (головне завдання журналістського знання – «розуміти чужі і створювати свої тексти» - Н. Бойко). Специфіка поняття *точності* у

гуманітарному знанні: гуманітарна проблема забезпечення презумпції *адекватності*, що пов'язує множинність культурних, естетичних, психологічних факторів у єдине ціле.

Подвійна природа осмислення тексту: а) позитивістськи-раціональний підхід як онтологічно визначений і завершений; б) суб'єктивно- інтерпретаційний, процесуальний підхід до об'єкту. Статика тексту та континуальне буття інтерпретуючої думки. Типологія методів (за А. Залевською). *Аргументативний* аналіз тексту (логіко-лінгвістичний підхід); *аналіз-переклад* з мови публіцистичних категорій на мову наукової інтерпретації, функціональність якої полягає у розумінні епістемологічної сутності тексту (системно-семіотичний підхід); *герменевтичний* - рефлексивний аналіз тексту (на філософічному, ідеологічному, онтологічному та феноменологічному рівнях); *ментальний* аналіз (когнітивний підхід); *психолінгвістичний* аналіз (розбудова проєкції тексту); психопоетичний аналіз (виявлення особистісних змістів для публіцистичних та художніх текстів).

Головні *протиріччя методології* аналізу тексту. Протиріччя «герменевтичного кола» (Ф. Шлейермахер) та методика його зняття. Протиріччя між аналітико-інструменталістським та евристичним мисленнєвими процесами та методика його зняття.

Розділ 2. Методика аналізу мас-медійного тексту.

Тема 3. Репрезентативно-навчальний та професійно-інтерпретаційний аналіз тексту.

Дві найпоширеніших *методики аналізу тексту* у системі освіти журналістів: 1) репрезентативно-навчальна, конкретно-прагматична методика аналізу, метою якої є остаточне усвідомлення конкретних проявів загальних якостей тексту на кшталт жанру; 2) аналіз журналістського тексту у формі нового самодостатнього тексту, що концептуально корелює з предметом аналізу.

Професійна інтерпретація тексту. Мисленнєве поле та інформаційні глибини мас-медійного тексту. Мета професійної інтерпретації тексту: пізнання глибинних змістів тексту та створення нового самодостатнього інтерпретаційного тексту, що породжується на межі авторської та інтерпретаційної свідомостей (М. Бахтін). Осмислення феномену інтерпретації гуманітарною та філософською думкою: Е. Кант (Текст, впливаючи на сприймаючу свідомість, не тільки дає відомості, що є змістом пізнання, а й водночас пробуджує внутрішню активність сприймаючого знання, яка надає знанню організований, оформлений характер); О. Потєбня («... за допомогою слова не можна передати іншому свої думки, можна тільки пробудити у ньому його власні»); М. Бахтін («Зміст тексту народжується на порубіжжі двох свідомостей – авторської і читацької. Будь-який по-справжньому творчий текст завжди у якійсь мірі невизначене одкровення особистості. Тому він у своєму вільному ядрі ні казуального пояснення, ні наукового передбачення не має»); М. Мамардашвілі («ідея безкінечної множинності змістів, що продукуються в інтерпретаційному просторі переходить у дихотомію кінцевості форми і безкінечності свідомості, що її осмислює»). Проблема інтерпретаційної суб'єктивності.

Тема 4. Співвідношення концепту і тексту. (Авторський концепт «плинний час» у публіцистичній монографії З. Баумана «Плинні часи. Життя в добу невпевності» / Пер. з англ. Антона Марчинського. – Київ : «Критика», 2013)

Концепт як поняття, що переживається. Сюжетика створення та розвитку концепту «плинні часи». Фіксація переходу від структурованого світу до світа пластичного, плинного, вільного від бар'єрів. Характеристики такого світу: «інформаційне суспільство», «мережеве суспільство», «глобалізація», «постмодерн. Бінарна опозиція: громадянин - індивідуум. Купівля як ритуал екзорцизму. Легкість буття. Прогрес і довіра до історії. Від шлюбу до співмешкання. Самотність людини та «гардеробні» й «карнавальні» спільноти.

Тема 5. Жанровий аналіз тексту на прикладі жанру «атеїстична проповідь».. (К. Лоренц «Вісім смертних гріхів цивілізованого людства», 1972 р.)

Історія жанру проповіді. Конститутивні риси проповіді. Унікальність жанру «атеїстична проповідь». «Вісім смертних гріхів цивілізованого людства» К. Лоренца як текст-попередження, як крок до боротьби з аномаліями; апеляція до почуття відповідальності. 8 паталогій людства, за К. Лоренцом: 1. Перенаселення – дефіцит спілкування, підвищення агресії. 2. Спустошення життєвого простору – дефіцит ресурсів, редукція етичного і естетичного почуття. 3. Змагання людей - втрата загальнолюдських цінностей, поквп, надмірнга розкіш. 4. Теплова смерть почуття. Життя без страждань заради задоволення – нудьга. 5. Генетичне виродження – маятникове коливання від фашизму до безмежної терпимості; інфантильність. 6. Розрив з традицією; прискорені темпи розвитку культури; відношення молоді до старшого покоління як до чужого псевдовиду. 7. Індоктринація – нав'язування через ЗМІ; манера засвоєння знань через нав'язування; маніпуліції, помилкові думки. 8. Ядерна загроза.

Тема 6. Структура складного конфлікту на прикладі фільмів «Джинджер і Фред» (1985; Ф. Фелліні) «Вбити Дракона» (1988, режисер М. Захаров по мотивах казки Є. Шварца «Дракон»).

Психологічний конфлікт і конфлікт культур у фільмі Ф. Фелліні.

Зовнішній і внутрішній конфлікт антидеспотичної казки-міфу Є. Шварца «Дракон». Динамічність символу «дракон». Зовнішній і внутрішній ворог: перемогти Дракона у самому собі.

Тема 7. Баланс правд і конфлікт інтерпретацій: «Єврейське щастя» Володимира Познера; «Ісус Христос – супер-зірка» Т. Райса і Е. Вебера, «Пролітаючи над гніздом зозулі» К. Кізі та М. Формана, «Вихователька» С. Коланджело.

Правда євреїв і палестинців в Ізраїлі у документальному фільмі-подорожі «Єврейське щастя». Правда Ісуса та Іуди в рок-опері Т. Райса, Е. Вебера «Ісус Христос – супер-зірка». Неоднозначність картини світу у фільмі М. Формана «Пролітаючи над гніздом зозулі»; чи має сенс бунт Патріка Макмьорфі. Неоднозначність образу Макмьорфі : борець за свободу чи нікчемний бузотер. «Вихователька» С. Коланджело : засудження чи виправдовування злочину.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. . Методологія аналізу масмедійного тексту												
Тема1. <i>Феноменологічна сутність медіа-тексту</i>	4	2				2						
Тема 2. <i>Методологія аналізу масмедійного тексту</i>	4	2				2						
Разом за розділом 1	8	4				4						
Розділ 2. Методика аналізу мас-медійного тексту												
Тема 3 <i>Методика аналізу масмедійного тексту</i>	4	2				2						

Тема 4 <i>Співвідношення концепту і тексту</i>	4	2				2					
Тема 5. <i>Жанровий аналіз тексту</i>	4	2				2					
Тема 6. <i>Структура складного конфлікту</i>	4	2				2					
Тема 7 <i>Баланс правд і конфлікт інтерпретацій</i>	4	2				2					
Разом за розділом 2	20	10				10					
<i>Усього годин</i>	28	14				14					

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Формулювання предмету дослідження та обрання методу дослідження в обраному тексті	2
	Разом	2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Поточні есе	14 годин
2	Аналіз обраного тексту	60 годин
	Разом	74 години

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю:

Головним методом методом поточногоконтролю є *поточні есе*. До *першого розділу* проаонується есе на тему «Дискурсивність тексту» (на прикладі тексту чи текстів, обраних студентом) . До другого розділу пропонуються критичні есе, стосовно текстів, які аналізувалися у лекціях. Але студент тут вільний у виборі втерпретації текесту. Студент може йти за ідеями лектора, може зним сперечатися чи запропонувати свій погляд на аналізовані тексти. Пропонуються такі тексти: З. Бауман «Плинні часи. Життя в добу непевності», К. Лоренц «Вісім смертних гріхів цивілізованого людства», «Джинджер і Фред» (1985; Ф. Феллини) «Вбити Дракона» (1988, режисер М. Захаров по мотивам казки Є. Шварца «Дракон»), «Єврейське щастя» Володимира Познера; «Ісус Христос – супер-зірка» Т. Райса і Е. Вебера, «Пролітаючи над гніздом зозулі» К. Кізі та М. Формана, «Вихователька» С. Коланджело. З восьми текстів можнв обрати 4 (кожне есе буде оцінюватись у 5 балів).

Потім студент повинен *обрати будь-який мас-медійний текст*, котрий його цікавить., обрати лоя нього той чи інший тип аналізу, доведвши доцільність саме такого аналізу для обраного тексту, але можливий і ксуплексеий аналіз. Важливо довести доцільність саме тогот чи іншого итипу аналізу. Аналіз тексту (обрання типу аналізу, його здійснення, висновки) будуть поціновуватися у 20 балів, якщо тип аналізу обрано доречноя. А сам аналіз проникає у інформаційні глибини тексту і його дикурсивні зв`язки. У 10 білів аналіз тексту оцінюється тоді , коли ввичявлена проблемна парадигма тексту.

Контрольна робота передбачає визначення тієї чи іншої текстової дефініції (зв'язність, інформативність, аксіологічність, актуальність, емотивність, концептуальність, підтекст, комунікативність, інтраактивність, знаковий континуум тексту, інтенція, стратегія, тактика, програма адресації, діалогічна вмонтованість тексту в семіотичний універсум культури, модальність) і розкриття сенсу вислову М. Мамардашвілі «Текст – дихотомія кінцевості форми і безкінечності свідомості, що її осмислює».

Залік являє собою самотійний аналіз тексту. Запропонований виладачем. Від 35 до 40 балів отримає той, хто доцільно обере метод аналізу, виявить всі потрібні структурні елементи тексту, покаже його «інформаційні глибини», виявить обізнаність в проблематиці (під час аналізу можна користуватися інтернетом). Якщо студент чітко виявить тематику, проблематику, жанр, структуру тексту, не занурюючись у дискурс тексту, то робота буде оцінена у 20 балів. Якщо студент не зрозуміє ідею тексту, то робота буде оцінена нижче 20 балів.

1. Поточні есе -30 балів
2. Контрольна робота -10 балів
3. Аналіз обраного студентом тексту (домашня робота) -20 балів
4. Аналіз заданого тексту (залікова робота) -40 балів.

8. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										залікова робота	Сума
Розділ 1		Розділ 2					К.Р.	И.З.	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7					
	10					20	10	20	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	

50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

90-100 – студент вільно володіє методологією та різними методиками аналізу тексту. Вміє заглиблюватись у зміст тексту та доречно викладати його сенси. Вміє показати впливи тексту на аудиторію. Володіє логічним, структурованим письмом.

70 -89. Студент аналізує текст за тієючи іншоюсхемою, і не може структурувати свій власний підхід до тексту.

50-69. Студент бачить лише поверховві сенси тексту. Не занурюється в інформаційні глибини.

1-49. Студент пише штампи і загальні фрази, не володіє термінологічним апаратом, а сенси тексту не розуміє, або не може чітко їх сформулювати. Неструктуровані роботи не можуть бути позитивно оцінені.

9. Рекомендована література

Основна література:

1. Ким М.Н. Журналистика. Методология профессионального творчества. – СПб., 2004.
2. Барт Р. Риторика образа // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М., 1994.
3. Барт Р. Удовольствие от текста // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М., 1994.
4. Ван Дейк Т.А. Анализ новостей как дискурса // ван Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. – М., 1989.
5. Залевская А. Текст и его понимание // Залевская А. Слово. Текст. Избранные труды. – М., 2005.
6. Лотман Ю. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера история. – М., 1996.
7. Лотман Ю. Семиотика кино и проблемы киноэстетики // Лотман Ю. Об искусстве. – СПб., 2005.
8. Лотман Ю.М., Цивьян Ю.Г. Диалог с экраном. – Таллин, 1994.
9. Эко У. Некоторые пояснения: реклама // Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. – СПб., 1998.

Допоміжна література:

1. Брудный А.А. Понимание как философско-психологическая проблема // Вопросы философии. – 1975. - № 10. – С. 109-118.
2. Дридзе Т.М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. – М., 1984.
3. Зильберт Б.А. Социопсихологическое исследование текстов радио, телевидения, газеты. – Саратов, 1986.
4. Кияница Л.А. Проблема формирования художественного образа в документальном фильме: автореф. дис. ... канд. философ. наук. – М., 1971.
5. Клушина Н.И. Адресант и адресат: диссонанс вместо гармонии // Вестник Московского университета. – Серия 10. Журналистика. – 2004. - № 1. – С. 79-83.
6. Лазутина Г.В. Параметры журналистского текста // Журналист. – 1997. - № 8. – С. 62-64.

7. Леонтьев А.А. Восприятие текста как психологический процесс // Психолингвистическая и психологическая природа текста и особенности его восприятия – К., 1979.
8. Лосева Л.М. Как строится текст?. – М., 1981.
9. Майданова Л.М. Аргументация в публицистическом тексте. – Свердловск, 1992.
10. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. – М., 2003.
11. Миловидов В.А. От семиотики текста к семиотике дискурса. – Тверь, 2000.
12. Мисонжников Б.Я. Феноменология текста (соотношение содержательных и формальных структур печатного издания). – СПб., 2001.
13. Мельник Г.С., Почкай Е.П. Методы научного анализа журналистского творчества. – СПб., 1996.
14. Нишанов В.К. О смысле текста и природе понимания // Текст, контекст, подтекст. – М., 1986.
15. Пронин Е.И. Текстовые факторы эффективности журналистского воздействия. – М., 1980.
16. Серажим К.С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність – К., 2002.
17. Сметанина С.И. Медиатекст всистеме культуры. – СПб., 2002.
18. Сдобнов С. Скука и конец авторского кино. 5 эссе о наследии Андрея Тарковского / Частный корреспондент. – 24 липня . - 2016. // http://www.chaskor.ru/article/skuka_i_konets_avtorskogo_kino_40741
19. Солганик Г.Я. Автор как стилеобразующая категория публицистического текста // Вестник Московского университета. – Серия 10. Журналистика. – 2001. -№ 3. – С. 39-53.
20. Федик О.С. Журналістський текст: спроба національно-онтологічної характеристики. – К., 1992.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення